

Sygn. akt. I ACa 89/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 maja 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie Wydział I Cywilny

w składzie:

<i>Przewodniczący</i>	<i>SSA Andrzej Palacz (spraw.)</i>
<i>Sędziowie:</i>	<i>SA Dariusz Mazurek</i> <i>SO del. Marek Nowak</i>
<i>Protokolant:</i>	<i>st.sekr.sądowy Cecylia Solecka</i>

po rozpoznaniu w dniu 9 maja 2013 r. na rozprawie

sprawy z powództwa **D. Z.**

przeciwko **Towarzystwu (...) S.A. w W.**

o zadośćuczynienie pieniężne

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie

z dnia 13 grudnia 2012 r., sygn. akt I C 467/12

I. **zmienia** zaskarżony wyrok w ten sposób, że :

- zasądza** od pozwanego Towarzystwa (...) S.A. w W. na rzecz powódki D. Z. kwotę 50.000 zł (pięćdziesiąt tysięcy) z ustawowymi odsetkami od dnia 2 lipca 2010 r,
- zasądza** od pozwanego Towarzystwa (...) S.A. w W. na rzecz powódki D. Z. kwotę 3139,95 zł (trzy tysiące sto trzydzieści dziewięć 95/100) tytułem zwrotu kosztów procesu,
- nakazuje** ściągnąć od pozwanego Towarzystwa (...) S.A. w W. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Rzeszowie kwotę 2000 zł (dwa tysiące) tytułem opłaty sądowej od uwzględnionego roszczenia , od której powódka była zwolniona ,

II. **oddala** apelację w pozostałej części ,

III. **zasądza** od pozwanego Towarzystwa (...) S.A. w W. na rzecz powódki D. Z. kwotę 850 zł (osiemset pięćdziesiąt) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

UZASADNIENIE

Powódka D. Z. w pozwie domagała się naprawienia krzywdy jakiej doznała na skutek śmierci brata G. S. , który zginął w wypadku komunikacyjnym spowodowanym przez osobę kierującą pojazdem mechanicznym – samochodem osobowym marki B. nr rej (...) – ubezpieczonym od odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych w pozwanym Towarzystwie (...).

Z tego tytułu domagała się zasądzenia od pozwanego na swoją rzecz kwoty 100.000zł tytułem zadośćuczynienia z ustawowymi odsetkami od dnia 2 lipca 2010r. oraz kosztów procesu według norm przepisanych.

Pozwany w odpowiedzi na pozew domagał się oddalenia powództwa i zasądzenia od powódki na jego rzecz kosztów procesu według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy w Rzeszowie, po rozpoznaniu sprawy, wyrokiem z dnia 13 grudnia 2012r, sygn. akt IC 467/12:

I. zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 60.00zł z ustawowymi odsetkami od dnia 2 lipca 2009 do dnia zapłaty,

II. zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 722,95zł z ustawowymi odsetkami od dnia wyroku do dnia zapłaty tytułem zwrotu kosztów – wydatków i opłaty od pozwu oraz kwotę 3.617zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego powódki,

III. oddalił powództwo w pozostałym zakresie,

IV. nakazał ściągnąć od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Rzeszowie kwotę 2.500zł tytułem brakującej opłaty od pozwu w uwzględnionej części, od której powódka była zwolniona,

V. nie obciążył powódki kosztami procesu w oddalonej części powództwa.

W wyniku przeprowadzonego postępowania dowodowego Sąd Okręgowy ustalił, że w wypadku komunikacyjnym , który wydarzył się 3 marca 2010r. w miejscowości W. zginął brat powódki G. S.. Zmarły był jednym z pasażerów samochodu marki B. kierowanym przez T. S., który na skutek naruszenia zasad bezpieczeństwa w ruchu lądowym doprowadził do zderzenia samochodu z innym pojazdem w wyniku którego wszystkie osoby znajdujące się w samochodzie marki B. poniosły śmierć. Zmarły G. S. był młodszym bratem powódki, jednym z dwanaściorga rodzeństwa. Przed śmiercią mieszkał z rodzicami w miejscowości H.. Był kawalerem, liczył lat 27. Powódka jest mężatką. Mimo różnicy wieku między powódką a zmarłym, więzi emocjonalne były zażyłe. Przed założeniem własnej rodziny powódka zamieszkiwała w domu rodzinnym, pomagała rodzicom w wychowaniu młodszego brata i poświęcała mu dużo czasu. Po wyjściu za mąż powódka wyprowadziła się z domu rodzinnego, regularnie widywała się jednak z bratem, który pomagał jej oraz jej mężowi w pracach budowlanych oraz w pracach przydomowych. G. S. był drużbą na jej ślubie. Gdy widywali się zwierzał się starszej siostrze ze swoich codziennych problemów i prosił o radę. Powódka bardzo śmierć brata przeżywała, początkowo w ogóle nie mogła uwierzyć w to co się stało, źle się czuła, była małomówna, nerwowa, widziała brata w snach i nie mogła przeboleć jego straty, choć po tym zdarzeniu miała duże wsparcie w mężu, córce, teściowej i siostrze R. S.. Bezpośrednio po tragicznej śmierci brata powódka doświadczyła stanu przygnębienia, zaburzeń snu, apetytu, a także okresu zwiększonej drażliwości. Jej stan psychiczny negatywnie rzutował na relacje z córką M. w ten sposób, że powódka była wobec swojego dziecka bardziej nerwowa - taki stan trwał przez około 2 miesiące. W tym okresie czasu korzystała ze wsparcia członków swojej rodziny. Aktualnie jest w dużo lepszej kondycji psychicznej, wspomina swojego brata, ale częściej rozmawia z innymi osobami i realizuje swoje obowiązki domowe.

Ustalił Sąd Okręgowy także, że w dniu 5 czerwca 2010r. powódka zgłosiła pozwanemu szkodę domagając się wypłaty zadośćuczynienia za doznaną krzywdę w kwocie 100.000zł oraz zwrotu wydatków poniesionych przez rodzinę tytułem kosztów pogrzebu zmarłego brata. Pismem z dnia 31 sierpnia 2010r. pozwane Towarzystwo, co do zasady, przyjęło na siebie odpowiedzialność za skutki wypadku, ale odmówiło powódce wypłaty zadośćuczynienia pieniężnego, podnosząc, że sam fakt śmierci najbliższego członka rodziny nie jest wystarczający do uznania roszczenia.

Analizując powyższe ustalenia faktyczne Sąd Okręgowy przyjął, że roszczenie powódki oparte na przepisie art. 446 § 4 kc, co do zasady, jest słuszne. Sąd Okręgowy przyjął, że na wysokość zadośćuczynienia za śmierć osoby bliskiej ma wpływ dramatyzm doznań osób, proces leczenia traumy, charakter i rodzaj zaburzeń w prawidłowym funkcjonowaniu, fakt korzystania z fachowej pomocy, uwzględnienie faktu, że poszkodowany na skutek śmierci osoby bliskiej stał się osobą samotną. Zakres traumatycznych przeżyć powódki i ich skutki ocenił Sąd Okręgowy przede wszystkim w oparciu o wnioski opinii biegłego psychologa.

Sąd Okręgowy uzasadniając rozmiar zasądzonego na rzecz powódki zadośćuczynienia pieniężnego wskazał, że ma ono pełnić charakter kompensacyjny, wziął też pod uwagę więzi łączące rodzeństwo, poziom poczucia osamotnienia, przygnębienie powódki, jaki wywołała przedwczesna śmierć brata.

Na tej podstawie ocenił, że odpowiednie w przypadku krzywdy powódki będzie zadośćuczynienie pieniężne w kwocie 60.000zł – żądanie wyższej kwoty z tego tytułu uznał za wygórowane.

Uwzględniając żądanie o zasądzenie odsetek ustawowych Sąd Okręgowy powołał się o przepis 481 § 1 kc w związku z art. 455 kc oraz art. 817 § 1 kc. Sąd Okręgowy ocenił, że w chwili zgłoszenia szkody powódka wykazała, co do zasady, przysługujące jej roszczenie co powinno skutkować uwzględnieniem jej żądań już na etapie postępowania likwidacyjnego. W tym kontekście Sąd Okręgowy podziela prezentowany pogląd zgodnie z którym obowiązek zaspokojenia roszczenia o zadośćuczynienie nie staje się wymagalny dopiero z datą wydania uwzględniającego to roszczenie wyroku.

O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 kpc, obciążając pozwanego w całości obowiązkiem zwrotu kosztów poniesionych przez powódkę zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu – wysokość zastępstwa procesowego wynika z § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie... (Dz. U. Nr 163 poz. 1348 z późn. zm.).

Orzeczenie zawarte w pkt IV i V wyroku Sąd Okręgowy oparł na przepisie art. 113 ust 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych w związku z art. 98 kpc, a także na przepisie art. 102 kpc.

Od powyższego wyroku w zakresie rozstrzygnięcia zawartego w pkt I wyroku (powyżej kwoty 20.000zł z ustawowymi odsetkami od dnia 2 lipca 2009r.) i w pkt II i IV wyroku apelację wywiódł pozwany i zarzucając:

1. obrazę przepisów prawa materialnego a to art. 446 § 4 kc poprzez zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę w kwocie rażąco wygórowanej w stosunku do doznanej przez nią krzywdy,

2. obrazę przepisów prawa procesowego a to:

- art. 328 § 2 kpc poprzez niezamieszczenie w uzasadnieniu wyroku motywów dla których Sąd Okręgowy przyjął do dokonanych ustaleń, że zasądzona na rzecz powódki kwota z tytułu zadośćuczynienia jest adekwatna do krzywdy jaką doznała,

- art. 233 § 1 kpc poprzez niedostateczne rozważenie zebranego w sprawie materiału dowodowego i dokonanie jego oceny z pominięciem okoliczności, które powodują niewłaściwe ustalenie stanu faktycznego w oparciu o przepis art. 446 § 4 kc,

- art. 233 § 1 kpc i art. 481 § 1 i 2 kc w związku z art. 316 § 1 kpc poprzez błędne rozważenie zebranego w sprawie materiału dowodowego i zasądzenie ustawowych odsetek od kwoty zadośćuczynienia od dnia 2 lipca 2009r. a nie od daty wyrokowania tj. od 13 grudnia 2012r.

wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części przez oddalenie powództwa w zaskarżonej części oraz o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części i

przekazanie w tym zakresie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego.

Powódka wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie od pozwanego na jej rzecz kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny rozpoznając sprawę na skutek apelacji pozwanego, w granicach zaskarżenia i podniesionych zarzutów, zważył co następuje:

Apelacja częściowo zasługuje na uwzględnienie .

Przepis art. 446 § 4 kc obowiązuje od 1.08.2008 r. i daje on możliwość przyznania najbliższym członkom rodziny zmarłego – niezależnie od odszkodowania – także zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę . Przyjmuje się powszechnie, że przesłanki do wystąpienia z roszczeniem o zadośćuczynienie w trybie tego przepisu są analogiczne jak przesłanki dochodzenia zadośćuczynienia pieniężnego określone w art. 445 kc, a jedyna różnica sprowadza się do tego , że zadośćuczynienie pieniężne na podstawie art. 445 kc może być przyznane pokrzywdzonemu tylko w przypadku wyrządzenia mu krzywdy poprzez naruszenie wskazanych w nim dóbr osobistych, natomiast w świetle art. 446 § 4 kc zadośćuczynienie pieniężne ma zrekompensować stratę niemajątkową (doznaną krzywdę) wywołana przez śmierć najbliższego członka rodziny.

Zarówno przepis art. 445 kc jak i przepis 446 § 4 kc stanowi, że „sąd może”, a zatem przyznanie zadośćuczynienia pieniężnego pokrzywdzonemu ma charakter fakultatywny, oznacza to, że uznaniu sądu orzekającego pozostawiono rozstrzygnięcie kwestii, czy w konkretnym przypadku doznana krzywda (jeżeli sąd ustali, że doszło do krzywdy) , ma być naprawiona także przez zasądzenie zadośćuczynienia pieniężnego oraz w jakiej wysokości, czy też nie .

Przyznana sądowi ustawowo swoboda w tym zakresie oznacza, że sąd nie może orzekać na zasadach dowolności (vide np. wyrok SN z 17.01.2001 r. II KRN 351/99 Prok i Pr. 2001, nr 6, s. 11). Jeżeli bowiem zostaną spełnione ustawowo określone przesłanki uzasadniające roszczenie o zadośćuczynienie, to odmowa jego zasądzenia będzie musiała mieć charakter wyjątkowy, kiedy to jakieś szczególne okoliczności towarzyszące wyrządzeniu szkody niemajątkowej, będą przemawiały przeciwko takiemu orzeczeniu (choćby z powołaniem się na przepis art. 5 kc).

Wskazówką zaś co do wysokości zadośćuczynienia zasądzanego na podstawie art. 446 § 4 kc , zawiera ustawowe zastrzeżenie, że powinno być ono odpowiednie, uwzględniające rodzaj i rozmiar szkody niemajątkowej (krzywdy) ponieważ okoliczności te pozwalają określić proporcje szkody do satysfakcji płynącej z otrzymanej kwoty pieniężnej.

Na rozmiar krzywdy, a w konsekwencji wysokość zadośćuczynienia, składają się cierpienia fizyczne i psychiczne osoby najbliższej, których rodzaj , natężenie i czas trwania należy każdorazowo ustalić przy uwzględnieniu okoliczności sprawy . Przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia należy także mieć na uwadze, że zadośćuczynienie pieniężne ma charakter kompensacyjny, nie może być więc symboliczne, ani także nadmierne do doznanej krzywdy. Wysokość zadośćuczynienia musi być ponadto utrzymana w rozsądnych granicach odpowiadających aktualnym warunkom i stopie życiowej społeczeństwa.

Mała stosunkowo uchwytność szkody niemajątkowej z punktu widzenia jej ścisłego określenia prowadzi do wniosku, że w sytuacji, gdy sąd orzekający nie pominął istotnych okoliczności przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia pieniężnego, naruszenie art. 446 § 4 kc może mu być wykazane jedynie wówczas, gdy przyjęte zadośćuczynienie jest rażąco zawyżone lub zaniżone .

W niniejszej sprawie, co wynika z uzasadnienia zaskarżonego wyroku, Sąd Okręgowy dokonał koniecznych i trafnych ustaleń , posiłkując się opinią biegłej psycholog R. W. (k. 59 – 61) co do cierpień psychicznych powódki , ich natężenia , czasu trwania i te ustalenia Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za własne .

Analizując te powyższe ustalenia faktyczne Sąd Okręgowy w konsekwencji przyjął, że kwotą odpowiednią tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę będzie kwota 60000 zł, a z uwagi , że pozwany zarzucił w apelacji

naruszenie prawa materialnego, a to art. 446 § 4 kc przez rażąco zawyżoną kwotę zadośćuczynienia, ponad kwotę 20000 zł, ten zarzut Sąd Apelacyjny rozważał.

Powódka jest osobą dorosłą, pracującą zawodowo, o ustabilizowanej sytuacji życiowej – mężatka, posiadająca potomstwo - mieszkająca oddzielnie od osoby zmarłej, po śmierci brata miała wsparcie w rodzinie, aktualnie jest w dobrej kondycji psychicznej i mając powyższe okoliczności faktyczne na uwadze, a także okoliczności, które wziął pod uwagę Sąd Okręgowy, zdaniem Sądu Apelacyjnego, kwotą odpowiednią tytułem zadośćuczynienia pieniężnego będzie kwota 50.000 zł – zasądzenie kwoty 60.000 zł przez Sąd Okręgowy jest zasądzeniem kwoty rażąco wygórowanej.

Z tych też względów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 kpc uwzględnił częściowo apelację pozwanego i obniżył kwotę zasądzoną zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę do kwoty 50.000 zł.

Apelacja pozwanego okazała się częściowo uzasadniona również w zakresie rozstrzygnięcia o odsetkach ustawowych, bo rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego narusza przepis art. 321 § 1 kpc.

Wniosek powódki o sprostowanie wyroku w tym zakresie nie mógł być uwzględniony, bowiem uzasadnienie zaskarżonego wyroku odnoszące się do tej kwestii nie usuwa wątpliwości co do przyjętej przez Sąd Okręgowy daty jako daty wymagalności świadczenia z tytułu zadośćuczynienia, co nie dawało Sądowi Apelacyjnemu podstaw do uznania tego rozstrzygnięcia jedynie jako wyniku oczywistej omyłki pisarskiej Sądu I instancji.

Sąd Apelacyjny rozpoznając w tym zakresie apelację zauważa, że w judykaturze istniały rozbieżności stanowisk co do określenia daty wymagalności roszczenia o zapłatę zadośćuczynienia. Zostały one omówione w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 2011r. w sprawie sygn. akt I CSK 243/10, w którym jednocześnie wyrażono pogląd, że: „ Terminem od którego należą się odsetki za opóźnienie w zapłacie zadośćuczynienia za krzywdę może być w zależności od okoliczności sprawy, zarówno dzień poprzedzający wyrokowanie o zadośćuczynieniu jak i dzień tego wyrokowania”. W uzasadnieniu cytowanego orzeczenia zwrócono uwagę na ugruntowane przez judykaturę stanowisko, że odsetki według stopy ustawowej należą się za samo opóźnienie w spełnieniu świadczenia i stanowią rodzaj rekompensaty typowego uszczerbku majątkowego doznanego przez wierzyciela wynikającego z pozbawienia go możliwości czerpania korzyści z należnego mu świadczenia pieniężnego. Odsetki na podstawie art. 481 k.c. należą się jeżeli zobowiązany nie płaci należnego zadośćuczynienia w terminie wynikającym z przepisu szczególnego lub 455 k.c. Nie sprzeciwia się temu okoliczność, że zasądzenie zadośćuczynienia jest fakultatywne, a jego wysokość zależy od oceny sądu oraz, że do zadośćuczynienia stosuje się art. 363 § 2 k.c.

Dlatego również w ocenie Sądu Najwyższego zawartej w uzasadnieniu cytowanego wyroku jeżeli powód żąda od pozwanego zapłaty określonej kwoty tytułem zadośćuczynienia z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od danego dnia, poprzedzającego dzień wyrokowania, odsetki należą się zgodnie z żądaniem o ile zostanie wykazane, że dochodzona suma rzeczywiście należała się powodowi tytułem zadośćuczynienia od wskazanego przez niego dnia.

Sąd Apelacyjny zwraca uwagę, że ustawa o działalności ubezpieczeniowej nakłada na ubezpieczyciela określone obowiązki (art. 14 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (Dz. U. Nr 123, poz. 1151 z późn. zm.). Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 listopada 2009r. sygnatura akt II CSK 257/09:

„Po otrzymaniu zawiadomienia o wypadku ubezpieczyciel - jako profesjonalista korzystający z wyspecjalizowanej kadry i w razie potrzeby z pomocy rzeczoznawców (art. 355 § 2 k.c.) - obowiązany jest do ustalenia przesłanek swojej odpowiedzialności, czyli samodzielnego i aktywnego wyjaśnienia okoliczności wypadku oraz wysokości powstałej szkody. Obowiązku tego nie może przerzucić na inne podmioty, w tym uprawnionego do odszkodowania. Nie może też wyczekiwać na prawomocne rozstrzygnięcie sądu. Bierne oczekiwanie ubezpieczyciela na wynik toczącego się procesu naraża go na ryzyko popadnięcia w opóźnienie lub zwłokę w spełnieniu świadczenia odszkodowawczego. Rolą sądu w ewentualnym procesie może być jedynie kontrola prawidłowości ustalenia przez ubezpieczyciela wysokości odszkodowania (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 10 stycznia 2000 r., III CKN 1105/98, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 134, z dnia 19 września 2002 r. V CKN 1134/2000, niepubl. i z dnia 15 lipca 2004 r., V CK 640/03, niepubl).

Kierując się powyższymi wskazaniem i biorąc pod uwagę okoliczności faktyczne sprawy należało ocenić, że pozwany winien spełnić świadczenie w terminie wynikającym z art. 14 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 16 lipca 2003r. o ubezpieczeniach obowiązkowych (...) W określonej przez Sąd Apelacyjny dacie nie istniały żadne okoliczności, które wyłączały by odpowiedzialność pozwanego lub wpływały na ocenę zasadności żądania. Bez znaczenia dla wymagalności roszczenia powódki była niewłaściwie dokonana przez pozwanego ocena rozmiaru krzywdy i wysokości zadośćuczynienia. W konsekwencji powyższych rozważań wobec częściowej zasadności apelacji pozwanego również co do rozstrzygnięcia o odsetkach Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok i zasądził odsetki od ustalonej daty, kiedy świadczenie pozwanego było wymagalne, tj. od dnia 2.07.2010 r.

W granicach apelacji, wobec częściowego uwzględnienia żądań apelującego, należało również dokonać korekty rozstrzygnięcia o kosztach procesu przed Sądem I instancji uwzględniając, na podstawie art. 100 kpc, ostateczny wynik sprawy .

W pozostałym zakresie apelacja pozwanego z przyczyn wskazanych powyżej jest bezzasadna .

Z powyższych względów Sąd Apelacyjny orzekł jak w wyroku na mocy art. 386 § 1 kpc i 385 kpc .

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 108 § 1 kpc w związku z art. 100 kpc – apelacja pozwanego została uwzględniona w około 25 %.